Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

3 юли 2025 година *

[Текст, поправен с определение от 18 септември 2025 г.]

„Преюдициално запитване — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 — Правомощия и задължения на националния съд — Производство по несъстоятелност на физическо лице — Липса на правомощие на съда по несъстоятелността да разгледа служебно неравноправния характер на договорните клаузи, от които произтича вземане, включено в списъка на вземанията — Липса на правомощие на този съд да постанови временни мерки — Принцип на ефективност“

По дело C-582/23 [Wiszkier] [i]

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Районен съд Лодз — Лодз център, Полша) с акт от 2 август 2023 г., постъпил в Съда на 20 септември 2023 г., в рамките на производство по дело

[Поправено с определение от 18 септември 2025 г.]

**R.S.,**

при участието на:

C. **S.A.**,

**P.C.**, в качеството на синдик на R.S. и M.S.,

**M.K.**, в качеството на синдик на G. S.A.,

**J.J.,**

**M.G.,**

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: I. Jarukaitis, председател на състава, N. Jääskinen (докладчик), Ал. Арабаджиев, M. Condinanzi и R. Frendo, съдии,

* Език на производството: полски.

[i] Името на настоящото дело е измислено. То не съвпада с истинското име на никоя от страните в производството.

генерален адвокат: D. Spielmann,

секретар: M. Siekierzyńska, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 14 ноември 2024 г.,

като има предвид становищата, представени:

– за P.C., в качеството на синдик на R.S. и M.S., от M. Kiejna, radca prawny,

– за M.K., в качеството на синдик на G. S.A., от P. Cieślak, M. Pyzik-Waląg J. Szewczak, Ł. Żak, adwokaci, и M. Pugowski, aplikant radcowski,

– за полското правителство, от B. Majczyna, M. Kozak, K. Rudzińska, и S. Żyrek, в качеството на представители,

– за Европейската комисия, от M. Brauhoff, O. Glinicka, P. Kienapfel и P. Ondrůšek, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 6 март 2025 г.,

постанови настоящото

**Решение**

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).

2 Запитването е отправено в рамките на производство по несъстоятелност на R.S., потребител, обявен в несъстоятелност в качеството си на физическо лице, по повод на утвърждаването на план за погасяване на задълженията към кредиторите му, сред които е и банка, а именно G. S.A. (наричана по-нататък „банката G.“).

## Правна уредба

### *Правото на Съюза*

3 Съгласно двадесет и четвърто съображение от Директива 93/13:

„като има предвид, че съдилищата и административните органи на държавите членки трябва да разполагат с адекватни и ефективни средства да наложат преустановяването на включването на неравноправни клаузи в потребителски договори“.

4 Член 6, параграф 1 от тази директива гласи:

„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

5 Член 7, параграф 1 от посочената директива предвижда:

„Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите, съществуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици“.

## *Полското право*

### *Законът за несъстоятелността*

6 Производството по несъстоятелност се урежда от Ustawa — Prawo upadłościowe (Закон за несъстоятелността) от 28 февруари 2003 г. (Dz.U. бр. 60, позиция 535) в редакцията му, приложима към главното производство (Dz.U., 2019 г., позиция 498, изменен) (наричан по-нататък „Законът за несъстоятелността“).

7 Съгласно член 2, параграф 2 от Закона за несъстоятелността производството, уредено с този закон за физическите лица, които не упражняват стопанска дейност, се води, така че да позволява отписване на несъбраните в производството по несъстоятелност задължения на несъстоятелния длъжник и доколкото е възможно, в максимална степен да се удовлетворят вземанията на кредиторите му.

8 Член 61 от този закон предвижда, че от деня на обявяването в несъстоятелност имуществото на несъстоятелния длъжник формира масата на несъстоятелността, която служи за удовлетворяването на неговите кредитори.

9 Съгласно член 62 от посочения закон масата на несъстоятелността включва имуществото на несъстоятелния длъжник към деня на обявяване в несъстоятелност и имуществото, придобито в хода на производството по несъстоятелност, освен когато са налице изключенията, предвидени в членове 63—67a от същия закон.

10 От член 63, параграф 1, точка 2 от Закона за несъстоятелността следва, че в масата на несъстоятелността не влиза частта от трудовото възнаграждение на несъстоятелния длъжник, която не е секвестируема.

11 Съгласно член 151, параграф 1 от този закон, считано от обявяването в несъстоятелност, действията в производството по несъстоятелност се извършват от съдия комисар, с изключение на действията, за които е компетентен съдът по несъстоятелността.

12 Съгласно член 152, параграф 1 от посочения закон съдията комисар трябва да ръководи производството по несъстоятелност, да контролира действията на синдика по несъстоятелността, да определя действията на синдика, за които се изисква съгласието на

съдията комисар или съгласието на комитета на кредиторите, и да посочва допуснатите от синдика пропуски. Освен това според параграф 2 на въпросния член 152 съдията комисар извършва и други определени в същия закон действия.

13 Член 154 от Закона за несъстоятелността гласи, че в рамките на своята дейност съдията комисар има правата и задълженията на съда по несъстоятелността и на председателя на този съд.

14 Член 236 от този закон предвижда:

„1. Кредитор, който има вземане от личното имущество на несъстоятелния длъжник и възнамерява да участва в производство по несъстоятелност, е длъжен, когато е необходимо вземането му да бъде установено, да го предяви пред съдията комисар в срока, определен в решението за обявяване в несъстоятелност.

2. Кредиторът също така има право да предяви вземане, когато то е обезпечено с ипотека, залог със или без преотстъпване на владение, държавни привилегировани вземания, морска ипотека или всяко друго вписване в имотния регистър или в регистъра на корабите. Ако кредиторът не предяви тези вземания, те се вписват служебно в списъка на вземанията.

3. Параграф 2 се прилага mutatis mutandis за вземания, обезпечени с ипотека, залог със или без преотстъпване на владение, държавни привилегировани вземания, морска ипотека върху имущество, включено в масата на несъстоятелността, ако несъстоятелният длъжник не отговаря с личното си имущество, а кредиторът възнамерява да предяви вземанията си срещу предмета на обезпечението в производството по несъстоятелност.

4. Разпоредбите от настоящия член за вземанията се прилагат и за другите дългове, които трябва да бъдат удовлетворени от масата на несъстоятелността“.

15 В член 243, параграф 1 от посочения закон се уточнява, че синдикът проверява дали предявеното вземане се потвърждава от банкови сметки или други документи на несъстоятелния длъжник, или пък от извлечения от вписвания в имотния или други регистри, и приканва несъстоятелния длъжник да представи в определен срок декларация дали признава вземането.

16 Член 244 от същия закон гласи, че след изтичането на срока за предявяване на вземанията и проверката на предявените вземания синдикът съставя списъка на вземанията незабавно, не по-късно от два месеца от изтичането на срока за предявяване на вземанията.

17 Съгласно член 260, параграф 2 от Закона за несъстоятелността при липса на възражение съдията комисар одобрява списъка на вземанията след изтичане на срока за подаване на възражение.

18 От член 261 от този закон следва, че съдията комисар може да прави служебно изменения в списъка на вземанията, ако установи, че в него са вписани изцяло или отчасти несъществуващи вземания или че липсват вземания, които трябва да са включени в списъка; определението за изменение на списъка се публикува служебно и подлежи на обжалване.

19 Член 491[14] от посочения закон предвижда:

„1. След изпълнение на окончателния план за разпределение и когато поради недостатъчността на имуществото на несъстоятелния длъжник не е изготвен план за разпределение, след като бъде одобрен списъкът на вземанията и след изслушване на несъстоятелния длъжник, синдика и кредиторите, съдът по несъстоятелността изготвя план за погасяване на задълженията към кредиторите или в случаите по член 491[16] постановява отписване на задълженията на несъстоятелния длъжник, без да изготвя план за погасяване на задълженията към кредиторите.

2. Определението за изготвяне на план за погасяване на задълженията към кредиторите или за отписване на задълженията на несъстоятелния длъжник, без да се изготвя план за погасяване на задълженията към кредиторите, се връчва на кредиторите. Това определение подлежи на обжалване.

3. С влизането в сила на определението за изготвяне на план за погасяване на задълженията към кредиторите или за отписване на задълженията на несъстоятелния длъжник, без да се изготвя план за погасяване на задълженията към кредиторите, се слага край на производството“.

20 Съгласно член 491[15], параграфи 1 и 4 от същия закон:

„1. В определението за изготвяне на плана за погасяване на задълженията към кредиторите съдът по несъстоятелността уточнява доколко и в какъв срок, но не по-дълъг от 36 месеца, несъстоятелният длъжник трябва да погаси признатите в списъка на вземанията задължения, несъбрани в хода на производството въз основа на плановете за разпределение, и каква част от неизплатените задължения на несъстоятелния длъжник, чийто падеж е настъпил преди деня на обявяването на несъстоятелност, ще бъде отписана след изпълнението на плана за погасяване на задълженията към кредиторите.

[…]

4. Съдът по несъстоятелността не е обвързан от позицията на несъстоятелния длъжник относно условията на плана за погасяване на задълженията към кредиторите. За да утвърди плана за погасяване на задълженията към кредиторите, този съд взема предвид възможностите на несъстоятелния длъжник за получаване на доходи, необходимостта несъстоятелният длъжник и лицата на негова издръжка да задоволяват потребностите си, включително жилищните си нужди, размера на непогасените задължения и реалната възможност за удовлетворяването им впоследствие“.

*Кодексът на труда*

21 В член 87 от Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. — Kodeks pracy (Закон от 26 юни 1974 г. — Кодекс на труда, Dz.U., бр. 24, позиция 141) в редакцията му, приложима в главното производство (Dz.U., 2022 г., позиция 1510, изменен), се предвижда по-специално, че при изпълнение по други дългове или прихващане по суми, предоставени авансово от работодателя за покриване на служебни разходи, удръжки могат да се правят в размер до половината от заплатата.

**Главното производство и преюдициалните въпроси**

22 На 30 март 2007 г. R.S., съвместно със съпругата си и две други физически лица, сключват с банката G. договор за ипотечен кредит, индексиран в швейцарски франкове (CHF), в размер на 489 821,63 полски злоти (PLN) (около 116 587,34 евро) за срок от 360 месеца.

23 С определение от 15 октомври 2019 г. R.S. е обявен в несъстоятелност в качеството си на физическо лице, а впоследствие е назначен синдик.

24 С определение от 26 април 2021 г. съдията комисар одобрява списъка на вземанията, съставен от този синдик. По-голямата част от вземанията, включени в този списък, са вземания на банката G. по разглеждания в главното производство договор за ипотечен кредит. Не са направени възражения и R.S. признава всички тези вземания.

25 На 20 юли 2023 г. банката G. е обявена в несъстоятелност и производството по несъстоятелност продължава със синдика на тази банка.

26 От акта за преюдициално запитване е видно, че в рамките на производство по несъстоятелност съдът по несъстоятелността трябва въз основа на списъка на вземанията, вече съставен от синдика и одобрен от съдията комисар, да изготви план за погасяване на задълженията към кредиторите на несъстоятелния длъжник или да установи, че средствата, вече натрупани в масата на несъстоятелността, са достатъчни за погасяване на всичките му задължения и погасителен план не е необходим. Произнасянето на този съд в това отношение слага край на производството по несъстоятелност.

27 В настоящия случай въпросният съд е Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Районен съд Лодз — Лодз център, Полша), който е запитващата юрисдикция. Последната счита, че разглежданият в главното производство договор за ипотечен кредит съдържа неравноправни клаузи, които могат да доведат до неговата недействителност, и отбелязва, че този аспект не е бил разгледан по-рано. Според тази юрисдикция вземанията на банката G. са по-малки от предявените, или дори въобще не съществуват.

28 В това отношение запитващата юрисдикция отбелязва, на първо място, че макар R.S. вече да е признал всички вземания, от преписката по производството по несъстоятелност не се установява да е бил уведомен за евентуалната неравноправност на клаузите от разглеждания в главното производство договор за ипотечен кредит, нито информирано да е декларирал, че няма да се ползва от защитата, предоставена му от Директива 93/13. Представителят на R.S., който го представлява от 3 ноември 2022 г., обаче е изтъкнал пред същата юрисдикция, че този договор за ипотечен кредит съдържа неравноправни клаузи. Освен това R.S. не е имал възможност сам да предяви иск за защита на правата си по тази директива, тъй като имуществото му е било и се управлява от синдика.

29 Според запитващата юрисдикция приложимите разпоредби от националното право не позволяват на самия съд по несъстоятелността да провери неравноправността на договорните клаузи, когато изготвя погасителен план. Този съд може само да спре производството и да постави въпроса на съдията комисар за целите на евентуално служебно изменение на списъка на вземанията, което би довело до забавяне при разглеждането на делото.

30 На второ място, тази юрисдикция отбелязва, че в производствата по несъстоятелност е трудно да се определи кой орган отговаря за разглеждането на евентуалната неравноправност на съответните договорни клаузи. Всъщност съдията комисар разглежда предявяванията на вземания само формално и ги препраща на синдика, който ги разглежда по същество и съставя списъка на вземанията. Следователно съдията комисар няма правна възможност да измени този списък преди неговото одобрение, освен в случай на възражение от страна на оправомощено за тази цел лице.

31 След като в случая не е имало възражение, а R.S. не е изтъкнал пред съдията комисар неравноправността на клаузите на разглеждания в главното производство договор за ипотечен кредит, този съдия комисар не е бил длъжен съгласно националното право да провери основателността на вземането на банката G., включено в списъка на вземанията. Представителят на R.S. е изтъкнал евентуалната неравноправност на клаузите на този договор за ипотечен кредит едва пред запитващата юрисдикция.

32 На трето място, тази юрисдикция уточнява, че според твърденията на R.S. след удръжката на сумите, предназначени да бъдат внесени в масата на несъстоятелността, му остава сума, която е недостатъчна за задоволяване на неговите нужди и тези на семейството му. Разпоредбите, приложими към разглежданото производство по несъстоятелност, обаче не позволяват нито на съда по несъстоятелността, нито на съдията комисар да адаптират по какъвто и да е начин размера на тази удръжка.

33 На четвърто и последно място, посочената юрисдикция припомня, че средствата, събрани в хода на производството по несъстоятелност, служат за удовлетворяване на всички кредитори, а не само на банката G. Като се имат предвид обаче размерът на внесените средства в масата на несъстоятелността и размерът на останалите задължения, би могло да се окаже, че тези средства са достатъчни за удовлетворяване на вземанията, с изключение на вземането на банката G. В съответствие с член 87 от Кодекса на труда в редакцията му, приложима в главното производство, половината от заплатата на несъстоятелния длъжник продължава да се внася в масата на несъстоятелността, като едва в края на производството по несъстоятелност евентуалният излишък ще му бъде изплатен обратно.

34 При тези обстоятелства запитващата юрисдикция счита, че несъстоятелният длъжник би могъл да бъде обезсърчен да поиска защитата, произтичаща от Директива 93/13, тъй като, ако не я поиска, съдът по несъстоятелността би могъл по-бързо да изготви погасителен план за него, отчитащ потребностите му и тези на непосредственото му семейство, а това вероятно би било свързано с погасяване при по-малки суми от удържаните от заплатата му. Това обаче би означавало да се приеме, че списъкът на вземанията включва вземането на банката G.

35 При това положение Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Районен съд Лодз — Лодз център) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1. Трябва ли член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива [93/13] да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, съгласно която съдът по несъстоятелността е обвързан от одобрения от съдията комисар списък на вземанията в производството по несъстоятелност, поради което съдът по несъстоятелността не може да прецени дали договорни клаузи са неравноправни при постановяването на своя съдебен акт, с който приключва производството?

2. Трябва ли член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива [93/13] да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, която не позволява разпореждане на временни мерки в производство по несъстоятелност и която поради това може да обезсърчи потребителите да се възползват от защитата, предоставена им от тази директива?“.

## По преюдициалните въпроси

### *По първия въпрос*

36 С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, според която в производство по несъстоятелност на физически лица, след като списъкът на вземанията бъде одобрен от съдебен орган и производството продължи пред съда по несъстоятелността, последният е обвързан от този списък, поради което не може да преценява неравноправността на клаузите в договор за кредит, на който се основава вземане, включено в посочения списък, нито да прави изменения в този списък, а трябва да спре производството и да постави въпроса за евентуалната неравноправност на тези клаузи на въпросния съдебен орган.

37 В това отношение следва да се припомни, на първо място, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 е императивна разпоредба и трябва да се приеме за разпоредба, равностойна на националните норми, които имат ранг на императивни норми във вътрешния правопорядък (решение от 21 декември 2016 г., Gutiérrez Naranjo и др., C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 54 и 55 и цитираната съдебна практика).

38 Така, когато са налице необходимите за това правни и фактически обстоятелства, националният съд е длъжен служебно да преценява неравноправния характер на договорните клаузи, попадащи в приложното поле на Директива 93/13, и по този начин да компенсира неравнопоставеността, съществуваща между потребителя и продавача или доставчика (решение от 17 май 2022 г., Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, т. 37 и цитираната съдебна практика).

39 Освен това предвид естеството и значението на обществения интерес, свързан със защитата на потребителите, Директива 93/13 задължава държавите членки да предвидят подходящи и ефективни мерки „за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици“, както следва от член 7, параграф 1 във връзка с двадесет и четвърто съображение от тази директива (решение от 9 април 2024 г., Profi Credit Polska (Ново разглеждане на дело, приключило с влязъл в сила съдебен акт), C-582/21, EU:C:2024:282, т. 73 и цитираната съдебна практика).

40 Тъй като поставения понастоящем въпрос е свързан с производство по несъстоятелност на физическо лице, което не упражнява стопанска дейност, следва да се припомни, на второ място, че правото на Съюза не хармонизира производствата, по реда на които се преценява евентуалната неравноправност на договорна клауза, така че тези производства се уреждат от вътрешния правен ред на всяка държава членка в съответствие с принципа на процесуална автономия на държавите членки, при условие обаче да не са по-неблагоприятни от производствата, които уреждат подобни вътрешни положения (принцип на равностойност), и да не правят практически невъзможно или прекомерно

трудно упражняването на правата, предоставени от правото на Съюза (принцип на ефективност) (решения от 4 май 2023 г., BRD Groupe Société Générale и Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, т. 28, и от 9 април 2024 г., Profi Credit Polska (Ново разглеждане на дело, приключило с влязъл в сила съдебен акт), C-582/21, EU:C:2024:282, т. 74 и цитираната съдебна практика).

41 Що се отнася до принципа на равностойност, Съдът не разполага с никакви данни, които могат да породят съмнение относно съответствието на разглежданата в главното производство правна уредба с този принцип.

42 Що се отнася до принципа на ефективност, въпросът дали национална правна уредба прави невъзможно или прекомерно трудно прилагането на правото на Съюза, трябва да се анализира, като се държи сметка за цялото производство, за неговото развитие и за неговите особености, както и където е необходимо, за принципите, които стоят в основата на националната правораздавателна система, като принципа за гарантиране на правото на защита, принципа на правната сигурност и правилното развитие на производството. При все това специфичните характеристики на производствата не могат да представляват фактор, който би могъл да засегне правната защита, от която трябва се ползват потребителите по силата на разпоредбите на Директива 93/13 (решение от 17 май 2022 г., Impuls Leasing România, C-725/19, EU:C:2022:396, т. 45 и цитираната съдебна практика).

43 Съдът обаче е постановил също така, че при спазването на принципа на ефективност не може да се стига до това съдът изцяло да компенсира пълната пасивност в процеса на съответния потребител (решения от 6 октомври 2009 г., Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, т. 47, и от 24 юни 2025 г., GR REAL, C-351/23, EU:C:2025:474, т. 58 и цитираната съдебна практика).

44 Освен това задължението на държавите членки да осигурят ефективността на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, предполага, по-специално за произтичащите от Директива 93/13 права, изискване за ефективна съдебна защита, потвърдено в член 7, параграф 1 от тази директива и прогласено също в член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз (решение от 9 април 2024 г., Profi Credit Polska (Ново разглеждане на дело, приключило с влязъл в сила съдебен акт), C-582/21, EU:C:2024:282, т. 76 и цитираната съдебна практика).

45 В настоящия случай, видно от акта за преюдициално запитване, одобреният от съдията комисар списък на вземанията е задължителен за съда по несъстоятелността, поради което последният не може сам да прави фактически констатации относно съществуването на вземанията с цел да изготви план за погасяване на задълженията към кредиторите. Според запитващата юрисдикция единственото средство на негово разположение за контрол относно евентуалната неравноправност на договорните клаузи, от които произтича вземане, включено в списъка на вземанията, съставен от синдика и одобрен от съдията комисар, е да сезира последния, който да прецени както тези договорни клаузи, така и необходимостта от служебно изменение на този списък.

46 От акта за преюдициално запитване следва още, че задължението за съда по несъстоятелността да сезира съдията комисар забавя приключването на производството по несъстоятелност и удължава във времето затрудненото финансово положение на несъстоятелния длъжник поради продължаващото захранване на масата на

несъстоятелността с удръжки от заплатата му в хода на цялото производство. Така удължаването на производството може да обезсърчи несъстоятелния длъжник да изтъкне правото си да потърси защитата, произтичаща от Директива 93/13.

47 Както запитващата юрисдикция обяснява в отговора си на искане за разяснения, отправено до нея от Съда на основание член 101 от Процедурния правилник на Съда, несъстоятелният длъжник обикновено зависи от възможно най-бързото приключване на производството по несъстоятелност. Всъщност при изготвянето на погасителния план, с който се слага край на това производство, съдът по несъстоятелността може вземе под внимание личното положение на несъстоятелния длъжник, разходите му, необходимостта от задоволяване на потребностите на най-близките му хора, като най-често размерът на месечната сума за погасяване на задълженията му след приключване на производството се определя на по-малък размер от удръжките от заплатата му, правени в хода на посоченото производство. Така, за да избегне удължаването на производството по несъстоятелност, несъстоятелният длъжник може да се окаже принуден да не поиска защитата, произтичаща от Директива 93/13, и да приеме погасителен план, включващ вземане, следващо от договор с евентуално неравноправни клаузи.

48 Освен това следва да се добави, че според информацията в преписката, с която разполага Съдът, изглежда, че рискът несъстоятелният длъжник да не изтъкне неравноправността на договорна клауза в хода на производството по несъстоятелност, съществува не само на етапа от това производство, който протича пред съда по несъстоятелността, но и на всеки етап от посоченото производство. Всъщност изтъкването на неравноправността на договорна клауза, от която произтича дадено вземане, във всеки случай има за последица забавяне на приключването на същото производство.

49 Трябва да се подчертае обаче, че защитата, която Директива 93/13 предоставя на потребителите, обхваща и случаите, в които потребителят, сключил с продавач или доставчик договор, съдържащ неравноправна клауза, не изтъква, че договорът попада в приложното поле на тази директива, от една страна, и че въпросната клауза е неравноправна, от друга, било защото не познава правата си, било защото се е отказал да ги предяви поради разноските, които биха произтекли от евентуалното съдебно производство, или поради финансовата тежест, която ще трябва да понесе (вж. в този смисъл решение от 4 юни 2020 г., Kancelaria Medius, C-495/19, EU:C:2020:431, т. 31 и цитираната съдебна практика).

50 Следователно, като се имат предвид обстоятелствата, посочени в точки 45—47 от настоящото решение, следва да се приеме, че национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която може да обезсърчи несъстоятелния длъжник да изтъкне правото си да поиска защитата, произтичаща от Директива 93/13, може да направи прекомерно трудно прилагането на тази директива в рамките на същото производство.

51 За изчерпателност е необходимо също така да се уточни, че правото на потребителя на ефективна защита включва възможността той да се откаже да предяви правата си, така че според случая националният съд трябва да държи сметка за изразената от потребителя воля, когато, макар да знае, че неравноправната клауза е необвързваща, той все пак заяви, че се противопоставя на нейното премахване, като по този начин доброволно и информирано се съгласява с въпросната клауза (решение от 9 юли 2020 г., Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, т. 25—28 и цитираната съдебна практика).

52 Нищо обаче в преписката, с която разполага Съдът, не позволява да се приеме, че в настоящия случай несъстоятелният длъжник се е отказал доброволно и информирано да се ползва от защитата си по Директива 93/13. Както генералният адвокат посочва в точка 88 от заключението си, обстоятелството, че несъстоятелният длъжник, без да бъде представляван от адвокат на този етап от производството, е признал пред синдика предявените вземания и не е възразил пред съдията комисар, не може да се разглежда като доброволен и информиран отказ от тази защита.

53 В допълнение, в случай като разглежданията в главното производство поведението на несъстоятелния длъжник не може да се приеме за напълно пасивно по смисъла на съдебната практика, припомнена в точка 43 от настоящото решение. Всъщност, както бе посочено в точка 28 от настоящото решение, той е изтъкнал пред съда по несъстоятелността, в случая пред запитващата юрисдикция, че разглежданият в главното производство договор за ипотечен кредит съдържа неравноправни клаузи.

54 С оглед на доводите, изтъкнати от M.K. в съдебното заседание за изслушване на устните състезания, че одобреният от съдията комисар списък на вземанията е придобил сила на пресъдено нещо, следва да се подчертае, че това обстоятелство не е непременно пречка пред служебното разглеждане от съда по несъстоятелността на евентуалната неравноправност на клаузите, съдържащи се в договор, от който произтича включено в този списък вземане.

55 Както е постановил Съдът, задължението за такава служебна проверка е обосновано от естеството и значимостта на обществения интерес, който е в основата на гарантираната от Директива 93/13 защита на потребителите, така че ефективен контрол за евентуално неравноправния характер на договорните клаузи, както изисква тази директива, не би могъл да се гарантира, ако силата на пресъдено нещо се отнася до съдебните решения, в които не е посочено, че такъв контрол е упражнен (решение от 17 май 2022 г., Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, т. 50).

56 Следователно, доколкото в случая не е имало проверка на неравноправността на договорните клаузи, от които произтича вземане, включено в одобрения от съдията комисар списък на вземанията, което в крайна сметка трябва да бъде проверено от запитващата юрисдикция, Директива 93/13 налага на съда по несъстоятелността да прецени евентуалната неравноправност на тези клаузи и да изведе необходимите последици от това.

57 По друг начин биха се развили нещата само ако съдията комисар изрично е посочил, че е извършил проверка за неравнопоставеност на разглежданите в главното производство договорни клаузи и ако тази проверка, мотивирана поне в обобщен вид, не е установила наличието на никаква неравноправна клауза, евентуално с уточнението освен това, че преценката на съдията комисар след посочената проверка повече не може да бъде оспорвана при липса на подадена жалба в определения за тази цел срок (вж. по аналогия решение от 17 май 2022 г., Ibercaja Banco, C-600/19, EU:C:2022:394, т. 51).

58 По всички изложени съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 във връзка с принципа на ефективност трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, според която в производство по несъстоятелност на физически лица, след като списъкът на вземанията бъде одобрен от съдебен орган, който не е разгледал евентуалната неравноправност на

клаузите на съответния договор, и производството продължи пред съда по несъстоятелността, последният е обвързан от този списък, поради което не може да преценява неравноправността на клаузите в договор за кредит, на който се основава вземане, включено в посочения списък, нито да прави изменения в този списък, а трябва да спре производството и да постави въпроса за евентуалната неравноправност на тези клаузи на въпросния съдебен орган.

***По втория въпрос***

59 С втория си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 следва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, която в производство по несъстоятелност на физически лица не предвижда възможност за съда по несъстоятелността да разпореди временни мерки, целящи да уредят положението на несъстоятелния длъжник до произнасянето по неравноправността на клаузите в договор за кредит, от който произтича вземане, включено в списъка на вземанията, одобрен от друг съдебен орган, който не е направил проверка за евентуалната неравноправност на клаузите на съответния договор.

60 Като начало следва да се припомни, от една страна, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 задължава държавите членки да гарантират, че неравноправните договорни клаузи не са обвързващи за потребителя, без да е необходимо той да предявява иск и да получи съдебно решение, което потвърждава неравноправния характер на тези клаузи. От това следва, че националните съдилища са длъжни да не прилагат посочените клаузи, за да не породят задължителни последици за съответния потребител, освен ако потребителят се противопостави на това (решение от 15 юни 2023 г., Getin Noble Bank (Спиране на изпълнението на договор за кредит), C-287/22, EU:C:2023:491, т. 37 и цитираната съдебна практика).

61 Освен това, както бе посочено в точка 39 от настоящото решение, съгласно член 7, параграф 1 от Директива 93/13 в крайна сметка именно държавите членки трябва да гарантират, че в интерес на потребителите и конкурентите съществуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици.

62 От друга страна, както следва от точка 40 от настоящото решение, редът и условията за прилагане на защитата на потребителите, предвидена в Директива 93/13, се уреждат във вътрешния правен ред на държавите членки по силата на принципа на процесуална автономия на последните, при условие че са спазени принципите на равностойност и ефективност.

63 Що се отнася до принципа на равностойност, Съдът не разполага с никакви данни, които могат да породят съмнение относно съответствието с този принцип на разглежданата в главното производство правна уредба, която не предвижда възможност за съда по несъстоятелността да разпореди временни мерки, за да защити несъстоятелния длъжник в производството по несъстоятелност.

64 Що се отнася до принципа на ефективност, както бе посочено по същество в точка 42 от настоящото решение, въпросът дали национална правна уредба прави невъзможно или прекомерно трудно прилагането на правото на Съюза, трябва да се анализира, като се държи сметка за цялото производство, за неговото развитие и за неговите особености.

65 След това припомняне, що се отнася по-специално до въпроса при какви обстоятелства може да се окаже необходимо националният съд да разпореди временни мерки, за да гарантира ефективното прилагане на Директива 93/13, трябва да се подчертае, че необходимостта от такива мерки трябва да се прецени с оглед на целта на Директива 93/13, която е да се предостави високо равнище на защита на потребителите (вж. в този смисъл решение от 25 ноември 2020 г., Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, т. 37).

66 Така националният съд трябва да може да приложи временни мерки, за да гарантира пълната ефективност на правата, които потребителят извлича от Директива 93/13.

67 Всъщност именно от тази гледна точка Съдът е постановил по-специално, че защитата, гарантирана на потребителите с тази директива, и по-специално с член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от нея, изисква националният съд, който е компетентен да прецени неравноправността на договорна клауза, да може да наложи подходяща временна мярка, ако това е необходимо, за да се гарантира пълната ефективност на бъдещото съдебно решение относно неравноправния характер на договорните клаузи (решение от 15 юни 2023 г., Getin Noble Bank (Спиране на изпълнението на договор за кредит), C-287/22, EU:C:2023:491, т. 43 и цитираната съдебна практика).

68 По същия начин може да е необходимо налагането на такива мерки, когато съществува риск потребителят да прави в хода на съдебното производство, продължителността на което може да бъде значителна, месечни плащания в размер, по висок от действително дължимия, при положение че клаузата бъде обявена за нищожна, ако това е необходимо, за да се гарантира пълната ефективност на бъдещото съдебно решение относно неравноправния характер на договорните клаузи (решение от 15 юни 2023 г., Getin Noble Bank (Спиране на изпълнението на договор за кредит), C-287/22, EU:C:2023:491, т. 42 и 43 и цитираната съдебна практика).

69 В това отношение от данните в акта за преюдициално запитване следва, че първо, съгласно разглежданата в главното производство национална правна уредба съдът по несъстоятелността няма възможност да разпореди временни мерки, насочени към облекчаване на финансовото положение на несъстоятелния длъжник до приключване на проверката за евентуална неравноправност на договорна клауза. Макар преди приключването на производството по несъстоятелност несъстоятелният длъжник да не погасява вземанията, включени в списъка, одобрен от съдията комисар, все пак по време на тази проверка несъстоятелният длъжник трябва да захранва масата на несъстоятелността въз основа на списък на вземанията, който евентуално включва вземане, произтичащо от такава клауза. Както бе посочено в точка 46 от настоящото решение, щом като изтъкването на неравноправността на договорна клауза предполага удължаване на производството по несъстоятелност, посоченият несъстоятелен длъжник може да бъде обезсърчен да изтъкне правото си да поиска защитата, произтичаща от Директива 93/13. Второ, видно от обясненията на запитващата юрисдикция, в случая предвид размера на внесените досега средства в масата на несъстоятелността и размера на задълженията на несъстоятелния длъжник, може да се окаже, че тези средства са достатъчни за удовлетворяване на включените в този списък вземания, с изключение на вземането на банката G.

70 Следва да се приеме, че при такива обстоятелства, както по същество обяснява запитващата юрисдикция в посочения в точка 47 от настоящото решение отговор на искането за разяснения, временни мерки, насочени към намаляване на удръжките от заплатата на

несъстоятелния длъжник до приемането на решение, което слага край на проверката за неравноправност на договорна клауза, може да бъдат необходими за гарантиране на защитата по Директива 93/13, както и на произтичащата от нея ефективна съдебна защита, като обаче това трябва да се определи от запитващата юрисдикция.

71 За целите на това определяне тази юрисдикция трябва по-специално да прецени дали допускането на временни мерки, състоящи се в намаляване на удръжките от заплатата на несъстоятелния длъжник, е необходимо, за да му се гарантира защитата, предоставена с Директива 93/13. За тази цел, както посочва генералният адвокат в точка 104 от заключението си, посочената юрисдикция ще трябва да вземе предвид всички релевантни обстоятелства по случая, и по-специално наличието на достатъчно данни, че съответните договорни клаузи са неравноправни, конкретната възможност масата на несъстоятелността вече да е достатъчно попълнена, за да се удовлетворят кредиторите, с изключение евентуално на съответното вземане, както и финансовото положение на несъстоятелния длъжник и риска той да трябва да търпи удължаване на производството по несъстоятелност, което би могло да доведе до необосновано влошаване на финансовото му положение, докато това производство приключи.

72 По всички изложени съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 във връзка с принципа на ефективност трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, която в производство по несъстоятелност на физически лица не предвижда възможност за съда по несъстоятелността да разпореди временни мерки, целящи да уредят положението на несъстоятелния длъжник до приемането на решение, което слага край на проверката за неравноправност на клаузите в договор за кредит, от който произтича вземане, включено в списъка на вземанията, одобрен от друг съдебен орган, който не е направил проверка за евентуалната неравноправност на клаузите на съответния договор.

**По съдебните разноски**

73 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

**1) Член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори във връзка с принципа на ефективност**

**трябва да се тълкуват в смисъл, че**

**не допускат национална правна уредба, според която в производство по несъстоятелност на физически лица, след като списъкът на вземанията бъде одобрен от съдебен орган, който не е разгледал евентуалната неравноправност на клаузите на съответния договор, и производството продължи пред съда по несъстоятелността, последният е обвързан от този списък, поради което не може**

**да преценява неравноправността на клаузите в договор за кредит, на който се основава вземане, включено в посочения списък, нито да прави изменения в този списък, а трябва да спре производството и да постави въпроса за евентуалната неравноправност на тези клаузи на въпросния съдебен орган.**

2) **Член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 във връзка с принципа на ефективност**

**трябва да се тълкуват в смисъл, че**

**не допускат национална правна уредба, която в производство по несъстоятелност на физически лица не предвижда възможност за съда по несъстоятелността да разпореди временни мерки, целящи да уредят положението на несъстоятелния длъжник до приемането на решение, което слага край на проверката за неравноправност на клаузите в договор за кредит, от който произтича вземане, включено в списъка на вземанията, одобрен от друг съдебен орган, който не е направил проверка за евентуалната неравноправност на клаузите на съответния договор.**

Подписи